

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פְּרֻשֵׁת הַשְּׁבוּעַ תולדות תשפ"ד

אָדְמוֹנִי! זֶה טוֹב? (חלק א')

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

מלחמה! ריקודי ההקפות בשמחת תורה התחלפו במערבולת של שפיכות דמים אכזרית ושפלה. רשעים ארורים הוסיפו עוד חטאים ופשעים שלא ניתנים להעלות על הדעת! צה"ל יצא, בשליחות ממשלת ישראל, למלחמת מצווה למיגור הרשע, כתגובה למעשי הטבח השפלים. מצווה זו מחייבת את כולם, ללא יוצא מן הכלל, אפילו "חֶתָן מְחַדְרוּ וְכֹלָה מְחַפְתָּה".

(יואל ב, טז. עיינו גם סוטה מד ע"ב, רמב"ם מלכים פרק ז הי"ד)

נברר באמצעות הפסוקים והמדרשים, מהי המשמעות של הדמים, שהם חלק בלתי נפרד מכל מלחמה, לעומת דמים שהם תוצאה של מעשים נפשעים?

הכללים ההלכתיים של מלחמה הובאו בדבריו של מו"ר מרן הגר"ש ישראלי זצ"ל, עיינו בעמוד הימיני סימן טז.

כשהתורה מתארת את הולדת עשיו מדגישה: "וַיֵּצֵא הָרְאשׁוֹן אָדְמוֹנִי בְּלוֹ פְּאֵדָרְת שֶׁעַר וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֶשָׂו" (כה, כה). האדמוניות של עשיו מודגשת שוב בפרשתנו בסיפור מכירת הבכורה: "וַיֹּאמֶר עֶשָׂו אֶל יַעֲקֹב הֲלֵעִיטֵנִי נָא מִן הָאֵלֶם הָאֵלֶם הַזֶּה כִּי עָנִף אֶנְכִי עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אָדָם" (שם, ט). חז"ל הוסיפו הקשרים במדרשים, גם לפסוקים אחרים העוסקים בעשיו בנקודה זו, ואפילו קישרו בין עשיו שופך הדמים לדואג האדומי שהתיר דמיו של דוד. (עיינו כדוגמא מדרש שוחר טוב מזמור נב).

עיון בתנ"ך מגלה כי גם נעים זמירות ישראל, אדריכל המקדש - דוד המלך, מכונה פעמיים בכינוי זה. שמואל הנביא כופה על ישי להביא את הבן שלא הוצג לפניו, וז"ל הכתוב: "וַיִּשְׁלַח וַיְבִיאֵהוּ וְהוּא אָדְמוֹנִי עִם יִפֵּה עֵינָיִם וְטוֹב רֵאֵי וַיֹּאמֶר יַקְנוּ קוֹם מִשְׁחָהוּ כִּי זֶה הוּא" (שמו"א טז, יב). גם גולית מכנה כך את דוד: "וַיִּבֶט הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּרְאֶה אֶת דָּוִד וַיִּבְזֶהוּ כִּי הָיָה נָעַר וְאָדְמוֹנִי עִם יִפֵּה מְרָאָה".

חז"ל במדרש מסבירים את ההבדל בין דוד הצדיק ועשו הרשע: "אָדְמוֹנִי אמר רבי אבא בר כהנא קָאָלוּ שׁוֹפֵךְ דַּמִּים, וכיון שראה שמואל את דוד אָדְמוֹנִי... נתיירא ואמר אף זה שופך דמים כעשו, אמר לו הקדוש ברוך הוא עִם יִפֵּה עֵינָיִם, עשו מדעת עצמו הוא הורג, אבל זה מדעת סנהדרין הוא הורג".

הסנהדרין מכונה בתורה עֵינֵי הָעֵדָה (עיינו כדוגמא במדבר טו, כד), לכן המדרש מקשר בין כינויו של דוד יִפֵּה עֵינָיִם, עם ההתייעצות בסנהדרין. מסביר מו"ר מרן הגר"ש ישראלי זצ"ל, שהיה יעמוד הימיני של העיסוק בהלכות מדינה, שאין הכוונה דווקא לסנהדרין אלא לכל מי שמבטא את רצון העם, וקיבל סמכות מהעם לנהל את ענייני המדינה וז"ל: "המצב האידיאלי הוא שהסנהדרין היא המבטאת את רצון העם כי הם "עייני העדה". אבל במקרה שהעם יביע דעתו בדרך אחרת כגון בבחירות, הכרעה זו תהווה גילוי לרצונו. וכל מה שעושה (השלטון) במסגרת סמכויות אלה דינו דין (גם מבחינה תורנית-הלכתית) דינא דמלכותא דינא" (בין מה שנוגע לדיני ממונות ובין מה שנוגע לדיני נפשות). (עמוד הימיני שער א סי' ט סעי' ז).

ברור שיש לנו עסק עם חבורת פושעים רוצחים, בוזזים ואנסים שידיהם דמים מלאו, תלמידים של עשיו האָדְמוֹנִי, סבו של עמלק שמצווה להילחם בהם ולהכחידם. זה ההבדל ביניהם לבין חיילי צה"ל, ממשיכי דרכו של דוד המלך האָדְמוֹנִי עִם יִפֵּה עֵינָיִם, הפועלים בשם מדינת חוק, ונלחמים את מלחמות השם בידיים זכות, נקיות וטהורות. קדושים צדיקים וגיבורים יאמר להם בחייהם, וח"ו, במותם. (עיינו עוד בדברינו, במדור התורה והמדינה לפרשת בא שנת תשס"ב, ובדברינו לפרשת בהעלותך, שנת תשפ"א). בשבוע הבא - פר' ויצא, נרחיב מדוע נמנע מדוד המלך לבנות את בית המקדש?

נסיים בברכת חודש כסלו, חודש של ניצחונות ומיגור הרשע. בתפילה לשלום הפצועים ולהחזרת החטופים, ונשלח תנחומים מקרב לב למשפחות הנופלים.

באחדותנו ננצח!

(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיוב)

לְעִילׁוֹי זְשׁוּמַת

לעייני הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	מר משה וסרצוג כ" בתשרי תשפ"א	פרופ' ישראל אהרוני י"ד בכסלו תשפ"ג	הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב
ר' שמואל וגב' רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	מר שמואל וגב' אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב
בלהה בת ישראל מרמורש ז"ל א' מנחם אב תשפ"א	מר יצחק טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב אשר וגב' סוזן וסרטיל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' בשבט	מר זליג וגב' שרה ונגרובסקי כ"ח בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	מר זליג וגב' שרה ונגרובסקי כ"ח בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	ר' אליהו כרמל וגב' מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט
	מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב	גב' מירה קושיצקי נלב"ע כ"ב בסיון תשפ"ג	גב' ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב	

Eretz Hemdah

ארץ חמדה, ע"ר

רח' ברוריה 2, ירושלים 91080 Bruriya St., Jerusalem

Tel: 02-5371485 info@eretzhemdah.org WWW.ERETZHEMDAH.ORG

חֲמַדַּת הַשַּׁבָּת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

חזרה ודוגמאות: מה למדנו על השבים מהצלה בשבת

בשבועות האחרונים התעמקנו בשאלה אם מותר ליוצאים להציל לשוב לביתם בשבת אחרי הטיפול בפיקוח הנפש. למדנו שבמשניות עולות שתי אפשרויות – להישאר במקומם ולקבל את התחום של העיר אליה הגיעו, או לשוב לביתם. ברם, מהגמרא משמע שההיתר לשוב לביתם נתון רק אם יש צורך מבצעי בכך (כמו נסיגה צבאית אחרי מבצע וכדו'). כפי שלמדנו, הגרש"ז מסיק מכך שאחרי ההצלה חז"ל התירו איסורי דרבנן, בלבד, אלא אם כן יש צורך מבצעי בכך. לדוגמא, הוא מתיר לאמבולנס או רופא לשוב למקום מוצאם במידה ויש סיכוי ויהיה בהם צורך שם בהמשך השבת. אך הרמב"ם פוסק שבכדי לוודא שאנשים לא יתמהמהו בעתיד, יש לאפשר להם לשוב למקומם בשבת. מהגרש"ז משמע שבכדי שהרמב"ם יסתדר עם הסוגיה בהכרח כוונתו שמותר לשוב הביתה באופן שאינו מחלל שבת מדאורייתא. אך רוב פוסקי הדורות האחרונים לא הבינו את הרמב"ם כך.

הרב הרצוג הציע שהרמב"ם הבין שיש מחלוקת בין התנאים והאמוראים עד כמה לחשוש בשבת זו לתפקוד בשבתות עתידיים. הגמרא שדנה בסוגיות, ומתירה מלאכות דרבנן בלבד, זו שיטה אחת (המתאימה יותר לרבי עקיבא. להרחבה על כך עיינו כאן). אך סוגיה זו לא התקבלה להלכה (אלא שיטת רבן גמליאל, עיינו שם). להלכה יש לחשוש לכך שבעתיד אנשים לא ימהרו להציל נפשות, ושיקול זה מתיר לשוב הביתה כרגיל.

הרב פיינשטיין דוחה את דברי הרב הרצוג בטענה פשוטה: בפרק כזו הרמב"ם פוסק את הסוגיה, ומתיר לחזור הביתה רק במידה ויש צורך מבצעי. אם כדברי הרב הרצוג, לא הייתה לרמב"ם סיבה לפסוק את הסוגיה הזאת כלל! לכן הרב פיינשטיין אומר שהדבר תלוי בתודעה בה האדם נכנס לאירוע. אם האדם יודע שהוא עכשיו הולך לכמה ימים, גם אם האירוע הסתיים בשבת, אסור לו לחזור הביתה, מפני שהוא לקח את זה בחשבון מראש. אך אם האדם מניח שהוא יוכל להגיע הביתה בטווח הקצר, עלינו להתיר לו את הדבר, אחרת בפעם הבאה הוא יהסס אם לצאת לדרכו.

אנסה לתאר את העיקרון הזה בעזרת מספר שאלות שקבלתי בשבוע האחרון:

פנה אלי משהו בשם בתו, נשואה תוך שנתה, המשרתת כאחות בחייל רפואה. הוא אמר שהוא שמע שמתירים לחיילים לחזור הביתה בשבת, ורצה לדעת אם הדבר נכון עבור בתו. וידאתי שני דברים: א. שמדובר בחיילת בשירות סדיר. ב. שיש לה יציאות יחסית מסודרות. לאור שני השיקולים הללו, אמרתי שאסור לה לחזור הביתה בשבת. מדוע? מפני שחיילים המתגייסים לשירות הסדיר יודעים שבשירות הסדיר נשארים בבסיס לתקופות ממושכות. היא התגייסה על דעת זה שלפעמים היא תאלץ להישאר בבסיס בשבת. על דעת זה כולם מתגייסים, ולכן אין מקום להתיר לה לחזור הביתה.

ביום ששי בצהריים בשעה 14:00 התקשר אלי חבר קהילה. הוא אמר שהוא נמצא ברמת הגולן. עקרונית שחררו אותו מששי בבוקר ועד למוצאי שבת. אך מסיבות שלא אוכל לפרט כאן, היציאה התעכבה. הוא רצה לדעת עד איזו שעה הוא רשאי לנסוע מרמת הגולן לאפרת. שאלתי מתי היציאה הבאה שלו. הוא אמר שלא ידוע. לאור זאת אמרתי שעליו לנסוע הביתה כשהוא יוכל, ואפילו בליל שבת. החייל הופתע ושאל כיצד זה יתכן? הסברתי לו כך: כרגע אתה מוכן לסגור שבת נוספת בבסיס. אך סביר שהלחץ בבית הולך וגדל עם הזמן. כאשר נהיה בלחימה בעוד חודשיים, הלחץ בבתיים יגיע לרמות שלא בטוח שיעמדו בהם. אם המילואימניקים לא ישובו הביתה בתדירות רגילה, הלחץ עשוי להגיע לרמה שתגרום לחיילים לפרוש. נכון לעכשיו, ברוך ה' וברוכים ישראל, מספר המגויסים גבוה מאוד. אך מי שרוצה לעזוב את הלחימה מסוגל לעשות זאת. אנחנו חוששים שבהמשך לוחמים יעזבו את מערך הלחימה, בצדק (!), בכדי להציל את הבית הפרטי שלהם. אם זה יקרה, אנו עלולים למצוא את עצמנו בבעיה של כוח אדם. לכן הוא חייב לשוב הביתה כאשר הדבר יתאפשר, וגם בשבת, בכדי שמערך המילואים יחזיק מעמד (וכפי שכתב הרמב"ם – בכדי שלא יתמהמהו).

שיחה שלישית קבלתי בחמישי בלילה. מדובר באדם צעיר שמאבטח מתקנים ביטחוניים. הוא עובד בזה בשגרה, ועכשיו הכריחו אותו להעלות את שעות העבודה לאור המצב, באופן כזה שהוא אינו מסוגל לחזור הביתה בכל יום, וכן לא בהכרח בכל שבוע. הוא אמר שהוא שמע שחיילים נוסעים הביתה בשבת, ורצה לדעת אם הדבר אפשרי.

אמרתי לו שאני לא רוצה להכריע, אך רציתי שיבין את ההתלבטות. מצד אחד, הוסיפו לו שעות עבודה, ולפתע הוא מוצא את עצמו חסר מהבית יותר ויותר. מצד שני עומדים שני שיקולים משמעותיים:

האחד: הוא מתאר שהוא חוזר הביתה, אך לא באותה תדירות. כרגע אנו במצב חירום לאומי, ומאות אלפי אנשים יודעים שהם לא חוזרים הביתה בכל יום. סביר שאין לו תחושה שרק הוא חסר מהבית כאשר שאר המדינה חוגגת. והקריטריון של הסוגיה זו התחושה: החשש שיתמהמה ולא ישקיע בפיקוח נפש נובע מתחושות.

שנית: ספרתי לו על תשובת חתם סופר. החתם סופר התיר לרופאים לצאת לרפא יהודים, ולאחר מכן לשוב לביתם בשבת. מדוע? אם הרופאים ידעו שבכל פעם שיקראו להם להציל אדם הם ייתקעו לכל המשך השבת, אנשים לא ירצו להיות רופאים. עלינו להתיר לרופאים לשוב לביתם אחרי הטיפול בכדי שידעו שלפחות חלק מהשבת שלהם תהיה נורמלית כמו כולם. הגיע רופא וסיפר לחתם סופר כך: כרופא, הוא מוכרח להגיע גם לפניו של נכרים, אחרת השלטון ייקחו ממנו את הרשיון ועלולים אף לשים אותו בכלא (ולא מדובר בהכרח על כלא מטופח כמו הכלא הישראלי). ענה לו החתם סופר: לצאת – ודאי שאתה יכול לצאת. היכולת שלך לשמור על עצמך ולהציל יהודים אחרים תלוי בכך שבשבת זו תצא להציל את הנכרי. אך לצאת אסור לך. מדוע? מפני שאתה לא באמת תהסס אם לצאת או לא. כל השיקול של הרמב"ם היה להתיר חילול שבת דאורייתא בכדי למנוע היסוס מיציאה להציל נפשות. אך במקרה זה אין ספק שאתה תצא, שהרי אינך רוצה לאבד את הרישיון האישי שלך. מכיוון שאין לנו חשש שאתה תהסס אם לצאת להצלה, איננו יכולים להתיר לך לחלל שבת מדאורייתא.

אמרתי לאותו אדם: אם תעזוב את העבודה, יגייסו אותך למקום אחר בצה"ל. חוץ מזה, אני יודע שלך אישית יש אינטרס להמשיך לעבוד בעבודה הזאת, שהרי עבדת בתחום עוד קודם. לא סביר שתעזוב את העבודה בגלל שבמצב חירום לאומי נשארת כמה שבתות. כאמור, לא רציתי להכריע עבורו סופית, אך נתתי לו את קריאת הכיוון בכדי שיבין מדוע יותר קשה להתיר לו לצאת מאשר לחיילים אחרים.

בעזרת ה' בפעם הבאה נעסוק בשיטת הרב שאול ישראל.

[ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב](#)

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

ארץ אגדה

הרב מרדכי הוכמן

רבקה גורפת חוטמה

בפרשת 'תולדות' מסופר שרבקה שמעה שעשיו רוצה להרוג את יעקב אחיו, והיא רצתה להציל את יעקב. רבקה פנתה ליצחק ואמרה לו שהיא אינה מרוצה מהנשים שעשיו נשא, והיא רוצה שיעקב יישא נשים צדיקות. ויצחק הורה ליעקב ללכת לחרון ולהתחתן שם עם בנות לבן. ומסופר (בראשית כז, מו): "ותאמר רבקה אל יצחק קצתי בחיי מפני בנות חת אם לקח יעקב אשה מבנות חת פאלה מבנות הארץ למה לי חיים: ". במדרש (בראשית רבה סז, יא) מובא: "ותאמר רבקה אל יצחק קצתי בחיי – אמר רב הונא התחילה גורפת מחוטמה ומשלכת". בפרוש 'יפה תואר' כתב:

"גורפת מחוטמה. לומר שהן מאוסות בעיניה בניע היוצא מהחוטם, וזה אומרה קצתי בחיי. ולא מצאתי רמז לזה בכתוב:

פרוש 'יפה תואר' כתב שלא מצא בכתוב רמז לפרשנות הזו של המדרש. אמנם לכאורה ניתן לומר שרמז לכך יש באות ק' שבמילה "קצתי" שכתובה ק' קטנה. כדי להבין את משמעות הרמז הזה צריך להעמיק ולהתבונן בשינוי נוסף שמצאנו בפרשה. בכתוב שבו מבקש יצחק מעשיו להביא לו ציד כדי שיברך אותו נאמר (בראשית כז, ג): "ועתה שא נא כלִיד תִלִיד וְקִשְׁתֶּךָ וְצֵא הַשָּׂדֶה וְצוּדָה לִי צִידָה צִיד" הכתיב הוא "ציידה" והקרי הוא "צִיד", כלומר כתובה שם אות ה' יתירה, וגם היא באה לרמז לענין מסוים שצריך להעמיק בו. ונראה שהשינויים שמצאנו, שבתחילה האות ה' מופיעה כאות יתירה במילה "צִיד", ובהמשך האות ק' מופיעה במילה "קצתי" בתור אות קטנה – הם שינויים שקשורים זה בזה. כדי לעמוד על משמעות הקשר צריך להקדים ולעמוד על המשמעות הסמלית של האות ה' ושל האות ק'.

האות ה"א כסמל לתשובה

בתלמוד (מנחות דף כט, ב) מובא שהאות ה"א (נכתבת גם ה"י) מסמלת את התשובה. וז"ל הסוגיה בתרגום חופשי ובתוספת ביאור: "... אלה תולדות השמים והארץ בהבראם' (בראשית ב, ד), אל תקרי בהבראם אלא בה"י בראם, ... ומפני מה נברא העולם הזה בה"י? מפני שדומה לאבסדרה (מקום שאינו סגור), שכל הרוצה לצאת יצא; ומדוע הרגל של האות ה"י תלויה ואינה מחוברת? שאם יחזור בתשובה יחזור דרך הפתח שלמלעלה ששם האות ה"י אינה מחוברת. ומדוע לא יחזור מהפתח שלמטה? משום שלא יקבל סיוע לחזור משם; וכפי שדרש דריש לקיש, שאמר ריש לקיש, מהו שכתוב: 'אם ללצים הוא יליין ולענוים יתן חן' (משלי ג, לד)? אם בא אדם לטהר ולחזור בתשובה מסייעים אותו (ולכן פתחו לו פתח מיוחד מלמעלה ששם יסייעו אותו לחזור בתשובה). ואם בא לטמא ולחטוא פותחים לו (והפתח התחתון של האות ה"י מסמל את הבחירה החופשית ומתן האפשרות להידרדר ולחטוא)."

שני הפתחים שבאות ה"א מסמלים את העולם הזה שהוא עולם הבחירה שיש בו אפשרות לחטוא ואפשרות לשוב. הפתח התחתון מסמל את האפשרות להידרדר מהמצב הטוב ולחטוא, והפתח העליון מסמל פתח מיוחד שהקב"ה חותר תחת כסא הכבוד כדי לסייע לחוטא לשוב דרך שם פנימה. ההבנה הזו במשמעות האות ה"א מסבירה גם מדוע שלח יצחק את עשיו לצוד, וכדלקמן.

מדוע יצחק שלח את עשיו לצוד ציד

כאשר גדלו יעקב ועשיו התברר שיש להם אופי שונה. יעקב היה איש תם וישב אהלים, והיה לומד תורה באהלי שם ועבר וחזור מידי פעם לביתו. אך עשיו לא היה מסוגל לשבת באהל, והלך אחרי נטיית לבו והפך להיות איש יודע ציד איש שדה. יצחק לא רצה שעשיו יחוש שהוא אינו מספק את התקוות שהוריו תולים בו, דבר שעלול להביא להידרדרות אחרי חברה רעה ואחרי מעשים רעים. יצחק רצה לתת לעשיו תחושה שמעשיו רצויים אצלו. ולכן הוא ביקש מעשיו שלא יצוד סתם כך, אלא שיצוד לשם מצוות כיבוד אב. ראיית מעשי הצידה של עשיו בתור מצווה יש בכוחה גם להחזיר את עשיו בתשובה, ולפי היסוד שנמצא בליקוטי מוהר"ן (קמא סימן רפב) במאמר הידוע בשם 'אזמרה':

"דע כי צריך לדון את כל אדם לכף זכות, ואפלו מי שהוא רשע גמור, צריך לחפש ולמצא בו איזה מעט טוב, שבאותו המעט אינו רשע, ועל ידי זה שמוצא בו מעט טוב, ודן אותו לכף זכות, על ידי זה מעלה אותו באמת לכף זכות, ויוכל להשיבו בתשובה... ואף שפשתמחיל להסתפל באותו הדבר הטוב, הוא רואה שהוא גם בן מלא פצעים ואין בו מתם... על כל פנים היה איזה נקדה טובה בהמצוה והדבר טוב שעשה" יסוד זה שבמאמר אזמרה מסביר את משמעות האות ה"א העודפת בציווי של יצחק לעשיו: "וְצוּדָה לִי צִידָה צִיד". כזכור, האות ה"א מסמלת מהלך של תשובה, והיא מרמזת כאן על מחשבתו של יצחק, שרצה להחזיר את עשיו בתשובה באמצעות ראיית מעשי הצידה שלו, בתור קיום מצוות כיבוד אב.

האות ה"א מורכבת מהאות דל"ית כאשר בפינה הנגדית נמצאת האות יו"ד כשהיא הפוכה.

האות דל"ית מסמלת דלות, ואת מידת הדין שמקטרגת על החוטא, אך מנגד נמצאת האות יו"ד ההפוכה שמסמלת את הנקודה הטובה שהיא המצווה שעשה החוטא.

כפי שאמר רבי נחמן מברסלב יתכן שגם בנקודה הקטנה הטובה הזו יש פגם, ודבר זה מסמלת האות יו"ד שנמצאת בתוך האות ה"א כשהיא מופיעה הפוכה. ואף ב'ציידה' של עשיו יש פגם, שהרי יתכן שבכל מקרה היה עשיו יוצא לצוד חיות גם לא כדי לקיים מצוות כיבוד אב. אך בכל אופן לאחר בקשת יצחק, יוצא עשיו לצוד כדי לקיים מצוות כיבוד אב, וכך למרות הפגם שיש במצווה הזו של עשיו, שמח יצחק בנקודה הטובה הקטנה הזו שהוא מצא בעשיו. ובאמצעות ההתבוננות הטובה הזו רצה יצחק להחזיר את עשיו בתשובה, ולראותו כבר כעת כראוי לברכה. וכדי לרמז למחשבתו של יצחק מופיעה כאן אות ה"א יתירה במילה ציד. אחר שהעמקנו בהבנת משמעות האות ה"א היתרה שבבקשת יצחק מעשיו, נעבור להעמיק במשמעות האות קו"ף הקטנה בדברי רבקה, וכדלקמן.

גם האות קו"ף כסמל לתשובה

במסכת שבת (קד, א) דנה הסוגיה בתבנית האות קו"ף, וז"ל בתרגום חופשי, ובתוספת ביאור: "האות קו"ף – מסמלת קדוש (הכוונה לקב"ה)... ומדוע תלויה הרגל של האות קו"ף – כדי שאם החוטא ירצה לחזור בתשובה, יוכל לחזור דרך הפתח שיש בין הרגל הזו לבין הגג של האות ק. ומדוע לא יחזור החוטא דרך הפתח התחתון של האות ק שמשם יצא? אלא שהפתח התחתון מסמל את הבחירה החופשית ואת האפשרות להידרדר ולצאת למטה ולחטוא, והפתח העליון מסמל פתח מיוחד שהקב"ה חותר תחת כסא הכבוד כדי לפתוח ולסייע לחוטא לשוב דרך הפתח ההוא בחזרה פנימה. והבנה זו מסייעת למה שאמר ריש לקיש מהו שכתוב: 'אם ללצים הוא יליץ ולעניים יתן חן' (משלי ג, לד)? אם בא אדם ליטמא ולחטוא פותחים לו (והפתח התחתון של האות ק מסמל את הבחירה החופשית ומתן האפשרות להידרדר ולחטוא). ואם בא לטהר ולחזור בתשובה מסייעים אותו (והפתח שלמעלה באות ק מסמל את הפתח המיוחד שנפתח שם כדי לסייע אותו לחזור בתשובה)".

את הסברו של ריש לקיש מביא התלמוד כאן כהסבר לשני הפתחים שבאות קו"ף, אך כזכור במסכת מנחות הביא התלמוד את הסבר ריש לקיש כהסבר לשני הפתחים שמצויים באות ה"א. ונשאלת השאלה מדוע יש צורך בשתי אותיות שמסמלות תהליך נפשי של חזרה בתשובה.

ונראה שתהליך התשובה שמסמלת האות ה"א הוא תהליך שנועד לאדם שיש לו גרעין חזק באישיות שלו. וכאשר מתבהר לו מצבו שהוא חטא ושהוא הדרדר ונמצא מחוץ לקדושה, הוא אוזר כוחות ורוצה לחזור בתשובה ומתפלל לקב"ה שיעזרהו. ואז הקב"ה נחלץ לעזרו וחותר לו חתירה תחת כסא הכבוד ושובר עבורו את הפתח העליון שנמצא בצידה של האות ה"א כדי שיחזור משם. אך יש מי שאין לו גרעין חזק באישיותו, וכאשר מתבהר לו מצבו שהוא הידרדר ונמצא מחוץ לקדושה, הוא יתייאש ויאמר שהוא אבוד. ויוסיף ויאמר שחבל שישתדל לשמור על כמה מן המצוות שהוא עדין מחזיק בהן, ועדיף שירדוף אחר החטאים שהרי ממילא הוא כבר בחוץ. עבור אדם כזה מסמלת האות קו"ף את תהליך התשובה המיוחד לו, תהליך שנועד למנוע ממנו את התחושות האלו, וכדלקמן.

שתי הזרועות של האות ק

בכתב סת"ם שנקרא 'כתב בית יוסף' בצד ימין של האות ק יש זרוע כפופה (בדומה לאות כ"ף) שמצמצמת את הפתח שלמטה, זרוע זו מסמלת את היד שבאמצעותה הקב"ה שולח 'מניעות' שמצמצמות את האפשרות לחטוא. וכגון שהחוטא תכנן לנסוע באוטובוס למקום מסוים כדי לחטוא שם, והקב"ה מספק לו 'מניעה' והאוטובוס חולף על פני התחנה ואינו עוצר כדי להעלותו. הקב"ה יודע שאם הוא יחטא הוא לא יאזור כוח ויחזור בתשובה, ולכן הקב"ה צמצם לו את 'הפתח התחתון' – את אפשרות הבחירה - ומנע מנהג האוטובוס לשים לב אליו ולעצור בתחנה ולהעלותו.

בצד שמאל של האות קו"ף יש זרוע נוספת שיורדת למטה. בכתב שנקרא 'כתב בית יוסף' זרוע זו נכתבת באלכסון, היא יורדת מצד שמאל כשהיא נוטה ימינה ולמטה. כאשר החוטא מידרדר ונופל למטה הוא פוגע בזרוע הארוכה הזו שיורדת אליו כלפי מטה, והיא מסמלת עבורו את המצוות שהוא עדין מקיים. מצד אחד החלל הריק שנמצא מימינו מסמל את המצוות שהוא כבר אינו מקיים. אך מצד שני הוא אוהז בזרוע שיורדת אליו למטה, ומסמלת עבורו את המצוות שהוא עדיין מקיים. החוטא אוהז בזרוע הזו עד שהוא ההרגשה שהוא עדין בפנים, ולכן הוא אינו מרגיש מיואש ואינו מחליט להידרדר לחטאים נוספים. החוטא אוהז בזרוע הזו עד שהוא מחליט לעבור לצידה השני ולטפס למעלה אל הפתח המיוחד שהקב"ה פותח לו מלמעלה. בכתב שנקרא 'כתב בית יוסף' צורת הזרוע הארוכה הזו היא כצורת נוי"ן פשוטה שנוטה מעט באלכסון כלפי המרכז. והיא מסמלת שהזרוע התומכת הזו יורדת מטה עד השער הנוי"ן של הטומאה, וכמרומוז בדברי דויד בתהילים (קלט, ח-י): 'וְאֶצִּיעָהּ שְׂאוֹל הַנֶּזֶד... גַּם שָׁם יִדָּד תִּנְחַנְי וְתִאֲחַזְנִי מִיַּנְדָּה'.

'ארך אפיים' לצדיקים ולרשעים

אופן לימוד הזכות המיוחד שמסמלת האות קו"ף – לראות את החוטא כאילו הוא עדין בפנים בתוך הקדושה למרות שהוא כבר הידרדר ונמצא מבחוץ - נצרך בעיקר עבור הרשעים. אך גם הצדיקים נצרכים לו, שהרי "אין צדיק בְּאָרְץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא" (קהלת ז, כ). ובאמצעות לימוד זכות זה הקב"ה מאריך אפו הן לרשעים והן לצדיקים. אופן לימוד הזכות המיוחד שמסמלת האות קו"ף הוא טוב כל עוד הרשע אינו מסכן באופן ישיר את הצדיק. ויצחק ורבקה השתמשו בו כלפי עשיו. הכתוב מספר (בראשית כו, לד-לה): "וַיְהִי עֵשָׂו בֶן אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת הַיְהוּדִית בַּת בְּשֵׁמֶת בַּת אֵילָן הַחִתִּי: וַתְּהִי מֵרַת רִיחַ לְיִצְחָק וּלְרַבֵּקָה: ". אולם מתוך המשך הפרשיה מתברר שיצחק ורבקה לא אמרו לעשיו דבר על כך שהנשים שלו הן למורת רוחם. יצחק ורבקה המשיכו להתמקד במעשיו הטובים של עשיו (כבוד אב) ולא אמרו לו דבר על נשיו. אולם כאשר רבקה שמעה שעשיו רוצה להרוג את יעקב, היא החליטה שהגיע הזמן למעט בעוצמת לימוד הזכות מסוג האות קו"ף, והגיע הזמן להתמקד במעשיו הרעים של עשיו. וזאת בכדי להציל את יעקב. דבר זה מסמלת האות קו"ף הקטנה במילה "קצתני". כלומר יש להקטין את עוצמת השימוש באות קו"ף.

ובא רב הונא במדרש רבה ומשלים את הרמז הזה ומספר: "התחילה גורפת מחוטמה ומשלכת". כלומר כאשר עשיו מתחיל לסכן את יעקב צריך להתייחס למעשי עשיו בתור מעשים מאוסים. והמעשה הסמלי הזה של רבקה מסמל השלכה לחוץ וחוסר מוכנה להכלה וסובלנות. והוא מסמל יחרון אף על משקל הכתוב (דברים כט, כז): "וַיִּתְּשֶׁם ד' מַעַל אֲדָמְתֶם בְּאֵף וּבְחִמָּה וּבְקִצְף גְּדוֹל וַיִּשְׁלַכְם אֶל אֲרָץ אַחֲרָת...".

לע"נ אמו"ר רחל בת ר' בנימין בונים ע"ה

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"א)

Lima, Peru

לימה, פרו

טבת, תש"ן

מנהגים בבית הקברות

שאלה

בענייני אבלות: אודות המנהג פה, לא להשתטח על קברים אחרים, כאשר מטרת ההגעה לבית קברות הינה לוויה או גילוי מצבה, וזאת מפני כבודו של הנפטר שלשמו נכנסו לבית הקברות. אודות המנהג להקיף הבית ע"י האבלים, מיד בקימה מ"שבעה". וכן דעתו על לחיצת יד לשלום בביה"ק.

תשובה

- יש נוהגים כשמבקרים ביום הזיכרון של הוריו, לא לבקר באותו יום אצל קברים אחרים.¹
- בשעה שיש לוויה בביה"ק אין דורשים בשלום. אך כשאין לוויה והרחיק עצמו ד' אמות מהקברים, ישאל בשלום חברו.²
- אולם האבל, אסור בשאלת שלום³, אך לומר לו דברי עידוד ונחמה, מותר.⁴
- יש מקור לכך, שמנהג ישראל אחרי שעמדו מהאבלות, ללוות את הנשמה.⁵

- פני ברוך, סימן ל"ז ס"ג.
- פסקים וכתבים ל"יתרומת הדשן" סימן כ"ה, שו"ע יו"ד סימן שמ"ג, ס"ב. ובספר החסידים הוצאת מוסד הרב קוק, אותיות תש"מ-תשמ"א.
- יו"ד, סימן שפ"ה, ס"א.
- ילקוט יוסף, חלק ז', סימן י"ד, ס"ב.
- כל בו על אבלות, פרק רביעי, סימן ב', סעיף נ"ה.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל, של:		
חנה בת אוריה	ניר רפאל בן רחל ברכה	טל שאול בן יפה
נטע בת מלכה	פנינה ציפורה בת מרים	ר' יצחק בן ברינדל גיטה
רבקה בת שרה בלה	הילה צפנת בת שרה טובה	חוה רָאנְלָה בת פִּיִּלָא
ירחמיאל בן זלאתה רבקה	הילל בן תמר שפרה	משה בן רחל
חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה	אריה יצחק בן גאולה מרים	עובדיה בן אסתר מלכה
אורי לאה בת חיה תמימה	ז'קלין בת רינה	דוד בן רחל
מאירה בת אסתר	מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה	ניר יצחק רפאל בן יפה

לעיני שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלביע סיון תשע"ט	לעיני רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמוחה סבג	לעיני גב' לוריין הופמן ז"ל	לעיני חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלביע ז' בתשרי תשע"ה	לעיני סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלביע כ"ד בחשוון תשע"ח
לעיני הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				